

KÖRTÁJ TERVEZŐ IRODA KFT.

A „Gyöngyösi Sár-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20046) Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült az

**A fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)**

c. projekt

megvalósításának keretében.

2016. február

Adószám: 13831176-2-13 ❖ Cégjegyzékszám: 13-09-129583
Bankszámlaszám: 10104167-57309900-01000006
Postacím: 2009 Pilisszentlászló, Vadrózsa u. 28.
Tel: 30/250 3614 ❖ Fax: 28/415 383
Ügyvezető: Biró László

Impresszum

Készült az **A Fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együtműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) c. projekt** megvalósításának keretében, a 275/2004. Korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

Szakmai vezetők:

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

Vezető tervezők: Dr. Szmorad Ferenc (okl. erdőmérnök), Dr. Standovár Tibor (biológus), Dr. Tímár Gábor (okl. erdőmérnök)

Szakmai közreműködők:

Marticsek József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczi Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

Szerkesztette: Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A térképeket és a térinformatikai elemzéseket készítették: Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

2016. február

Tartalom

I. Natura 2000 fenntartási terv.....	5
Bevezetés.....	6
1. A terület azonosító adatai.....	7
1.1. Név.....	7
1.2. Azonosító kód.....	7
1.3. Kiterjedés.....	7
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	7
1.4.1. Jelölő növényfajok.....	7
1.4.2. Jelölő állatfajok.....	7
1.4.3. Jelölő élőhelyek.....	7
1.5. Érintett települések.....	7
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	8
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	8
2. Veszélyeztető tényezők.....	10
3. Kezelési feladatok meghatározása.....	13
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	13
3.2. Kezelési javaslatok.....	15
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	17
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések.....	55
3.2.3. Kutatás, monitorozás.....	55
3.2.4. Mellékletek.....	56
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében.....	56
3.3.1. Agrártámogatások.....	57
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	59
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	59
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	60
4. Felhasznált irodalom.....	61
4.1. Szakmai anyagok.....	61
4.2. Útmutatók.....	61
4.3. Jogszabályok.....	62
4.4. Adatbázisok.....	62
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	63
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése.....	64
1.1. Környezeti adottságok.....	64
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	64
1.1.2. Vízirajzi adottságok.....	64
1.1.3. Geológiai és geomorfológiai adottságok.....	65
1.1.4. Talajtani adottságok.....	65
1.2. Természeti adottságok.....	65
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	66
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok.....	72
1.3. Területhasználat.....	77
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás.....	77
1.3.2. Tulajdoni viszonyok.....	77
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	78
2. Felhasznált irodalom.....	94
2.1. Szakmai anyagok.....	94

2.2. Útmutatók.....	94
2.3. Jogszabályok.....	95
III. Melléletek.....	96

I. Natura 2000 fenntartási terv

Bevezetés

Jelen összeállítás a HUBN20046 azonosítójú, „Gyöngyösi Sár-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KjTT) Natura 2000 fenntartási tervének a szűkebben értelmezett fenntartási terv munkarészét, vagyis a I. főfejezetet foglalja magába.

Az anyag a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 13. sz. melléklete szerinti tematikát követi, az egyes fejezetek tartalmi elemeinek kidolgozásánál pedig a Natura 2000 fenntartási tervek összeállításához készített VM-útmutató legutóbbi, 2014. évi változatára támaszkodtunk. Az útmutató által javasolt szerkesztési megoldásoktól, illetve tagolástól ugyanakkor számos esetben eltértünk, elsősorban azért, mert a főként gyepterületek tervezési tapasztalatain alapuló összeállítás az erdőterületeken (azok sajátosságai miatt) nem minden tekintetben bizonyult alkalmazhatónak. Emellett mérlegeltük a helyi specialitásokat és több helyen olyan elemzésekre is támaszkodtunk, melyek elkészítése a vonatkozó útmutató szerint nem volt kötelező, segítségükkel viszont a jelölő élőhelytípusok és/vagy fajok jelenlegi védelmi helyzetét, illetve hosszú távú megőrzésének irányelveit pontosabban meg tudtuk fogalmazni, s így – reményeink szerint – a Natura 2000 célok elérését is hatékonyabban tudjuk szolgálni.

A fenntartási terv munkarész erdészeti fejezeteinek kidolgozása során a Standard Data Form (SDF) 2014. novemberében frissített felületét használtuk. Az ezen szereplő adatok esetenként eltérnek a 2013. évi adatbázis tartalmától, így a megalapozó dokumentációban (II. fejezet) foglaltakhoz képest a jelölő élőhelyek és/vagy fajok körében kisebb változások lehetségesek. A feldolgozott erdészeti nyilvántartási adatok az Országos Erdőállomány Adattár 2013. január 1-ji állapotadatai. A munkához emellett tanulmányoztuk a tervezési területet érintő botanikai és zoológiai szakirodalmat, élőhelytérképeket, légifotókat, történeti adatokat, illetve az erdőtümbök bejárásával további releváns adatokat (az erdők fajkészlete és természetességi állapota, jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat stb.) gyűjtöttünk.

A kezelési irányelvek összeállításánál a jelenlegi tudásunk szerinti, természetvédelmi szempontból leginkább kívánatos, a gyakorlatba átültethető szempontokat fogalmaztuk meg. Figyelembe vettük a jogszabályi környezetet, néhány komponens (pl. visszahagyandó holtfa mennyisége) vonatkozásában azonban nem tekintettük mértékadónak a jogszabályokban lévő keretfeltételeket. Mivel az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölt Natura 2000 erdőterületek jelentős része gazdasági hasznosítás alatt áll, a kezelési irányelvek megfogalmazásánál az aktív beavatkozásokkal érintett erdőkre helyeztük a hangsúlyt. Az irányelveket tehát abban a megközelítésben tárgyaljuk, hogy az erdőgazdálkodás során milyen irányvonalat, szempontrendszer szükséges betartani a Natura 2000 célok hosszútávú biztosításához.

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Gyöngyösi Sár-hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

1.2. Azonosító kód

HUBN20046

1.3. Kiterjedés

352,6 hektár

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő növényfajok

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>)	B
Leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C
Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>)	C

1.4.2. Jelölő állatfajok

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Sztyeplepke (<i>Catopta thrips</i>)	C
Ráncos gyászbogár (<i>Probatiscus subrugosus</i>)	A

1.4.3. Jelölő élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	B
6190	Pannon sziklagyepek *	C
6210	Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (<i>Festuco-Brometalia</i>) (fontos orchidea-élőhelyek) *	C
6240	Szubpannon sztyepek *	B
91H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	B
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

1.5. Érintett települések

Heves megye: Abasár, Gyöngyös, Pálosvörösmart, Visonta

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti,

térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A tervezési terület egy része (179,3 ha) az 52/2007. (X. 18.) KvVM rendelet értelmében a Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Területre esik (vö. *melléklet* tematikus térképe). A Mátra területén ugyanakkor ez a természetmegőrzési terület az egyedüli, mely nem része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek.

A tervezési terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterülete.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv átmeneti időszakban készült: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Gyöngyössolymosi Körzet erdőtervezési irányelvei a Natura 2000 szempontokat csak olyan mértékben foglalták magukba, amennyire azokat a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta. A 2010. év elején lezárt, valójában a 2009-2018. közötti időszakra érvényes körzeti erdőterv (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata végül 2010. év közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv „végleges” szakmai tartalma. A körzeti erdőtervek tervezési területre vonatkozó főbb adatai:

Erdőtervezési körzet kódja	Erdőtervezési körzet megnevezése – Erdőterv törzskönyvi száma	Érintett erdőterület (ha)	Erdőtervezés éve
561	Gyöngyössolymosi Erdészeti Tervezési Körzet – 22/2009.	124,50	2008
Összesen:		124,50	---

A 2009. évi XXXVII. tv. által életbe léptetett új erdőtervezési rendszer szerint a természetmegőrzési terület erdőtervezési körzet szerinti beosztása megváltozott. Az új körzet nevét, az érintett települést, a 2013. évi erdőterület-adatot és a következő erdőtervezés évét az alábbi táblázat foglalja össze:

Erdőtervezési körzet neve	Érintett települések (teljes körű felsorolás)	Érintett erdőterület (ha)	Következő erdőtervezés éve
Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzet	Gyöngyös	124,50	2019
Összesen:		124,50	---

A kimutatásból látható, hogy az érintett körzetben hamarabb lejár a jelenlegi erdőterv, mint ahogyan elkészül az új. Az egy évnyi hiátust ugyanakkor erdőterv-megállapítással az erdészeti igazgatás majd át tudja hidalni.

A tervek előírásainak elemzését a megalapozó dokumentáció 1.3.3. fejezete, az erre épülő javaslatokat pedig a 3.2. Kezelési javaslatok fejezet tartalmazza.

Településszerkezeti terv és HÉSZ:

Abasár: tel. szerk terv: nincs adat, HÉSZ: 3/2012.(II.16.) Önk. rendelet

Gyöngyös: 285/2005. (IX. 16.) önk. határozat (többször módosított), HÉSZ: 3/2007. (II. 19.) önk. rendelet (többször módosított)

Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek: a terület a Északi-középhegységi nagyvadas vadgazdálkodási táj Mátra-bükk-csereháti nagyvadas vadgazdálkodási körzetébe tartozik (II./2.)

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
A10.01	sővény, bozót, cserje eltávolítása	L	P	b
A10.01	sővény, bozót, cserje eltávolítása	L	N	b
I02	problémát jelentő őshonos fajok	M	N	b
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	M	N	i
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	b

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (pl. egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési területen belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni (az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területhez viszonyítandók):

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.03	kaszálás felhagyása, hiánya	M	~ 15	6210, 6240, sztyeplepke – Gyomosodás, cserjésedés, erdősödés, a ritka fajok (köztük a sztyeplepke tápnövényének) eltűnése. Az A04.02 kategóriával együtt értelmezhető.
A04.02	alullegetetés	L	~ 25	6210, 6240, sztyeplepke – Gyomosodás, cserjésedés, erdősödés, a ritka fajok (köztük a sztyeplepke tápnövényének) eltűnése. Az A03.03 kategóriával együtt értelmezhető.

B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 30	91M0 – Az erdők homogenizálása, az erdők fafajösszetételének és szerkezetének átalakulása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőkép fenntartása, mezoklíma-romlás. 91H0 – A véderdő-funkciók veszélyeztetése, az állományok egy részének vágásos üzemmódban kezelése. 6190, 6210, 6240, piros kígyószisz, leánykőöröcsin, Janka-tarsóka – Az üzemtervezett terület tisztásain megjelenő populációk zavarása, bolygatása.
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 20	91M0 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése.
B02.06	nevelővágások (tisztítások és gyérítések)	M	~ 20	91M0 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fafajösszetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása.
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	M	~ 5	91M0, 91H0 – Turisztikai és vadászati tevékenység miatt bekövetkező erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése.
F03.01	nagyvad károkozása (túltartott vadállomány)	M	~ 30	Minden élőhely, minden faj – Taposás, túrás, rágás, hántás: erózió, bolygatás, fafajszelekció, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása.
G01.02	túrázás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	M	~ 5	6190, 6240, 91M0, 91H0, piros kígyószisz, leánykőöröcsin, Janka-tarsóka – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás.
G01.05	vitorlázó repülés, sárkányrepülés, siklóernyőzés,	L	~ 5	6190, 6210, 6240, 91H0, minden faj – Elvi lehetőség: a felnyíló lombos erdők degradálása, taposása.

I01	idegenhonos inváziós jelenléte	fajok	L	~ 5	Minden élőhely, minden faj – Az élőhelyek átalakítása, degradálása.
J01.01	leégés		H	~ 70	Minden élőhely, piros kígyószisz, Janka-tarsóka sztyeplepke, ráncos gyászbogár – Az élőhelyek átalakulása, átmeneti degradációja, a jelölő fajok részleges vagy teljes elpusztítása.
K02.01	természetes fajösszetétel változás, szukcesszió		M	1	40A0, 6210, 6240, minden faj – Gyomosodás, cserjésedés, erdősödés, az élőhelyek átalakulása, degradációja, a ritka fajok eltűnése
M01	abiotikus viszonyokban klímaváltozás hatására bekövetkező változások	a	M	~ 30	91M0, 91H0 – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (*favourable conservation status*) megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A gazdálkodással érinthető erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő cseres-tölgyesek (91M0) állományait minél kedvezőbb természetvédelmi állapotban kell fenntartani. A kedvező helyzet biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhely-típushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát a tájhoz fűződő, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gyepszinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben folyamatos erdőborítás felé való elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet biztosítani.

Az extrém termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokkal jelen levő molyhos tölgyesek (91H0) és a töredékes nyílt lösztölgyesek (91I0) esetében természetvédelmi célként fogalmazható meg az állományok érintetlenül, rendszeres beavatkozás nélkül való fenntartása. A szórványosan megjelenő fenyőfajok (erdei- és feketefenyő) kitermelését leszámítva esetükben csak a faállományok nagyobb területet érintő természeti katasztrófái, illetve bolygatásai (széldöntés, jégtörés stb.) esetében válhatnak szükségessé felújulást segítő, illetve a folyamatos erdőborítás helyreállítását célzó (nem gazdálkodási motivációval végzett) beavatkozások.

A részben molyhos tölgyesek és száraz gyeppek közé ékelődő, részben az egykori szőlőterületek mezsgyéiben előforduló sztyeppcserjések (40A0) és a száraz-meleg erdőszegélyek (6210 egy része) alapesetben szintén beavatkozás nélkül tartandók fenn, ugyanakkor területükön szükség szerint – elsősorban fák és magasra növény, vagy vegetatív módon terjedő cserjék (kökény, galagonya, vadrózsa) visszaszorítását célzó – szelektív beavatkozás végezhető.

A természetes száraz gyeppek (6190 - pannon sziklagyeppek, 6240 – szubpannon sztyepppek) vonatkozásában fő természetvédelmi cél a fenntartás, a jelentős degradáló hatások kizárásával, ill. csökkentésével, a regeneráció lehetőségének biztosításával. Ennek sikeres folytatása esetén aktív beavatkozás csak ott és akkor feltétlenül szükséges, ahol/amikor a természetes szukcesszió az élőhely átalakulásával fenyeget. Folyamatos, igen óvatos kezelés ugyanakkor nem ártalmas. Hasonló áll a felszáraz irtásrétegre (6210 nagy része), de itt a folyamatos, természetvédelmi célokat szem előtt tartó kezelés szükségszerűnek látszik. Kiemelendő, hogy a tervezési terület tágan értelmezett száraz gyepi élőhelyei (ide értve a sztyeppcserjéseket, bokorerdők nyíltabb foltjait is) igazi hegylábi, Alföld peremi állományok, jelentőségük tágabb értelemben (pannon táji, növényföldrajzi, génáramlási szempontból) is igen nagy!

A kaszálórétek (6440 – mocsárrétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek) mint másodlagos, ember által kialakított élőhelytípusok aktívan kezelendők. A fennálló, kedvező állapot fenntartása folyamatos, extenzív kezelést igényel.

A Szent Anna-tó mocsári és vízi (3150 – Természetes eutróf tavak) élőhelyei elsősorban megőrzést igényelnek. Aktív beavatkozásra akkor lehet szükség, ha a természetes szukcesszió (leginkább a feltöltődés, eutrofizáció révén) az élőhelyek létét fenyegeti. Egyebekben a szennyező és zavaró hatásokat kell kiküszöbölni.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl) védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) növény- és állatfajok populációinak megőrzése. A xilofág rovarfajok közül a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelméhez az idős faegyedek és állományrészek, a magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) populációinak megőrzéséhez változatos szerkezetű, fajgazdag cseres és molyhos tölgyes erdők folyamatos jelenlétének biztosítása szükséges. A száraz gyepekben és molyhos tölgyesek tisztásain előforduló piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*) és Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) populációinak védelme azok zavartalanságának biztosításával, illetve az élőhely fenntartását célzó szükség szerinti (az átalakulást gátló, ill. a fűavar-borítotttságot csökkentő) beavatkozásokkal biztosítandó.

A száraz gyepeken élő sztyeplepke (*Catopta thrips*), nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) és ráncos gyászbogár (*Probatiscus subrugosus*) esetében lényegében ugyanez a cél, esetenként szükséges lehet a tápnövényeket segítő beavatkozásokra.

A vöröshasú unka (*Bombina bombina*) védelme a Szent Anna-tó és a környező erdők védelmével biztosítható.

A tervezési terület élőhelyeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás képességének fenntartása. Mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése, illetve javítása mellett képesek az élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, rezilienciáját, ill. adaptálódását is biztosítani. Változatos szerkezet és fafajösszetétel kialakítása szükséges tehát és erdőkben a hagyományos főfafaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajfajok nagyobb elegyarányban való jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékben való kiszűrése. Ennek megfelelően a különböző antropogén eredetű bolygatások minimalizálása érdekében távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak (különösen a leginkább problémás *Robinia pseudoacacia*, *Ailanthus altissima*, *Syringa vulgaris*) jelenléte, területfoglalása, terjeszkedése. Mindezekon felül biztosítandó az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt eredményező erdőmegújulást, egyúttal az állományok faj-, kor- és térszerkezetének változatosabbá válását is lehetővé tevő, továbbá a száraz gyepek természetközeli állapotban való fennmaradását is biztosító, kellően alacsony térségi nagyvadlétszám. Utóbbi feltétel érvényre juttatásához erdőkben a lékdinamika intenzív „működésének”, az elfogadható vad általi fafajszelekciónak, gyepekben a gypalkotók (nagyobbrészt füvek) folyamatos regenerációjának, a zavarástűrők alacsony részarányának és minden élőhelyen a talajfelszín mérsékelt bolygatottságának, taposottságának – mint fő kritériumoknak – még a leginkább

vadjárt termőhelyeken (sziklás-meredek oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülniük kell(ene).

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók.

3.2. Kezelési javaslatok

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegzésre kerülnek az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatok is, továbbá az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében röviden a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is kitérünk. A kezelési javaslatok természetesen figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ (5) pontja értelmében *„a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”*

Az itt megfogalmazásra kerülő kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a területfenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. **A fentebbi jogszabályi kivonat alapján a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé.** A már más jogszabályok vagy hatósági eszközök alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, szántó-, gyp- és erdőterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében ún. kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönített, az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrészlet-határokat sem. Az egyes kezelési egységek (ritka kivételtől eltekintve) térben nem egybefüggőek, a legtöbb esetben több különálló foltból összeálló, logikai egységek. E megközelítés indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges állományviszonyokra, valamint az aktuális területhasználati és/vagy gazdálkodási formákra alapozottan megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál hozzávetőlegesen azonos jellemzőkkel bíró, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési

területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyet az egységesség kedvéért mindenütt követtünk és ismertettünk:

(1) *A terület védett, illetve nem védett jellege.* – Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikusan alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jeleníteni (jelen esetben részben védett természeti területre eső, részben nem védett Natura 2000 területről van szó).

(2) *Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.* – Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kötöttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlét is biztosító területrészeket foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4 pont).

(3) *Élőhelytípusok szerinti differenciálódás.* – A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy kezelési egységbe, illetve felmerülhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban most viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ANÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) *Korosztályviszonyok.* – Erdők esetében felmerülő tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan növvő fafajok állományai (pl. cseres-tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák (vö. *melléklet*) összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal korú (1-40 éves), középkor (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű intrazonális erdőknél (molyhos tölgyesek) és a helyükön (továbbá részben cseres-tölgyesek helyén), gyenge talajon álló fekete- és erdeifenyvesek esetében – egyszerűsítések okán – csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési

egységek lokalizálását a beszerkesztett melléklet tematikus térképe („kezelési térkép”) mutatja. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) „*A kezelési egység megfeleltetése*” alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél (ha van) a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A „*kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek*” alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, melyek valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illetve valamilyen érvényben levő ágazati tervben rögzítésre kerültek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrása (1) az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv., (2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet, (3) az érvényben levő körzeti erdőterv, (4) a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv., továbbá (5) az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és (6) a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. A felsorolt források alapján a tervezési terület egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők).

(c) A „*javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok*” alpontban kerültek megfogalmazásra az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatok. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni.

(d) Az „*élőhelyrekonstrukciós javaslatok*” alpontban a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) „*A kezelési és rekonstrukciós javaslatok indoklása*” alpontban a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok háttérére, megalapozó adataira, indokaira utalunk. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek élőhelyrekonstrukciós javaslatok, a fejezet címe „*A kezelési javaslatok indoklása*”.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

A terület alapvetően száraz hegylábi élőhelyeket (gyepeket és erdőket, valamint ezek közti átmenetet) tartalmaz. Alapvető funkciója ezek megőrzése és hasznosítása. Ebből következően – a szegélyeken található, jelenleg is művelt kultúrterületeken kívül – kerülendő minden, az erdő- és gyepekkel, vadgazdálkodástól eltérő célú hasznosítás és ezt célzó beruházás. Különösen kerülendő a környezeti viszonyokat is megváltoztató bányászat, építési tevékenység (a legelőgazdálkodáshoz feltétlenül szükséges ideiglenes épületek kivételével), az erdőterület akár csak ideiglenes igénybevétele, az erdő művelési ágból való kivonás, a gyepek megszüntetése. Bár a természeti értékek jelentős része másodlagos, az egykori szőlő- és kertkultúra maradványain alakult ki, ezen kultúrák felújítása ma kifejezetten káros lenne. A

terület zavartalanságát a legjobban a jelenlegi művelési ágak, felszínborítás, növényzeti viszonyok fenntartásával lehet biztosítani. Kerülendő a jelentősebb környezeti terhelést jelentő (pl. motoros, quados, paplanernyős) turisztikai hasznosítás is. A terület tájképi, természeti és történeti értékei, valamint Gyöngyös közelsége ugyanakkor a kíméletes közjóléti feltárást, bemutatást indokoltá teszik. A terület döntő része a BNPI kezelésében van, ami az említett keretek betartását megkönnyíti.

3.2.1.2. Kultúrterületekhez, másodlagos élőhelyekhez köthető (védettségtől független) kezelési javaslatok

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket (ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek</i>		
T7, U2, U6	KE 25.0.	KKultúrterületek (szántó, szőlő, kiskert, bánya, park, település)
OC	KE 24.0.	Jellegtelen másodlagos gyep
P2a, P2b	KKE 18.0.	MMásodlagos cserjések

KE 25.0. – Kultúrterületek (szántó, szőlő, kiskert, bánya, park, település)

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt élőhelyek közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.

specifikus rész:

- ANÉR-2011 szerinti besorolás: T7 – intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények, U2 – kertvárosok, szabadidős létesítmények, U6 – nyitott bányafelületek.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Kötelező irányelveket nem ismerünk.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A szőlők, gyümölcsösök és kiskertek esetében kíméletes (vegyszereket minél kisebb mennyiségben alkalmazó, a talajt minél kisebb mértékben károsító, a természetes elemeket minél teljesebb mértékben megőrző) gazdálkodás javasolható. A környező természeti területek védelmét szolgálja, ha az ide tartozó területeket tájhozonyos fajokból álló, zárt mezsgyékkel veszik körbe. A hulladék kihordása is kerülendő (ide értve a növényi aprítékot is). Invazív fajok kultiválása kifejezett káros, a spontán megjelenő egyedek is irtandók.
- A bányaterületen további bányászati tevékenység nem javasolt, a fenti javaslatok itt is mértéktartók.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tájba illő, egyébként marginális kultúrák felszámolása (amennyiben azok nem veszélyeztetik a környező természeti területeket) nem indokolt, de a kíméletes gazdálkodásra hangsúlyt kell fektetni.

KE 24.0. – Jellegtelen másodlagos gyepek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt élőhelyek közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg (bár azok felé a határ gyakran nem éles, sem térben, sem elviekben).
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: OC – jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:
 3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani
 - (4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.
 - (5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kiszórása tilos.
- 4.§ (3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.
- 5. § (2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A kezelési egységbe tartozó gyepek esetében legfontosabb feladatnak a tájidegen,

invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás, száruzás.

- Egyebekben alapvető irányelv a környező, természetes-féltermészetes gyepek irányába történő átalakulás elősegítése, a szükséges ideig végzett intenzívebb beavatkozásokkal (elsősorban javító kaszálással). A határok gyakran nem élesek! A kápolna környéke is ugyanígy kezelendő a fenntartás (a további degradálódás) elkerülése érdekében is.

specifikus rész:-

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A jellegtelen száraz-félszáraz gyepek a tervezési területen a közösségi jelentőségű gyepek közé beágyazott, azoktól élesen nem elváló, közepesen degradált élőhelyek. Emiatt azoktól nagy mértékben eltérő, intenzív beavatkozás csak a jelölő értékekre kedvezőtlen folyamatok (elsősorban az invazív fajok terjedése) megakadályozásának céljából lehetnek szükségesek. Fokozatos javítással azokba (várhatóan leginkább a félszáraz irtásrétekbe, síkvidéki kaszálókba) átalakítandók.

KE 18.0. –Másodlagos cserjések

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg, de részben a 40A0 – peripannon cserjések, ill. 6210 – meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik élőhelyekhez közel állnak.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: P2a – üde és nedves cserjések, P2b – száraz, töviskes cserjések. Az itteni száraz cserjések részben az M6 – sztyepecserjés, ill. M8 – száraz-meleg erdőszegélyek élőhelyhez közel állnak.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykőkörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- A másodlagos cserjések állományaira vonatkozóan nincsenek konkrétan megfogalmazott, kötelező érvényű szabályok, azonban területükön nem végezhető

olyan gazdálkodási vagy egyéb (pl. turisztikai) tevékenység, mely a közösségi jelentőségű élőhelytípus állományainak leromlását, degradálódását eredményezné [275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 8. § (2)].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységbe tartozó cserjések esetében legfontosabb feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábön szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás. Egyebekben alapvető irányelv a természetes folyamatok (így várhatóan elsősorban az erdősülés) szabad érvényesülésének biztosítása.
- A száraz gyepek közé ékelődött kisebb állományok a gyepek kezelése során (legeltetés), ill. a gépi munkavégzés céljából (kaszálás) felszámolhatók. A nagyobbakat és az erdőszéli, szegély-szerű állományokat érdemes érintetlenül hagyni, míg a fent említett jelölő élőhelyekkel rokon, azokkal érintkező állományokat javasoljuk megőrizni. Ez utóbbi esetben elsősorban a fák visszaszorítása válhat szükségessé. Az érdemi kiterjedésű kiirtott állományok helyét a sarjak visszaszorítása és a gyomosodás meggátlása céljából rendszerint utókezelní (kaszálni) szükséges.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:

- A kezelési egységben tartozó, döntően másodlagos fátlan élőhelyek rekonstrukciója kifejezetten nem javasolt (ill. nehezen is értelmezhető).

specifikus rész:-

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési területen a másodlagos cserjések összességében jelentős terület borítanak. Nagyonbbrészt önmagukban különösebb természeti értéket nem hordoznak, a korábbi kezelés felhagyása után kialakult, átmeneti állapotot képviselnek, ugyanakkor a tájat gazdagítják. Emiatt élőhely-fenntartási tevékenység általában nem indokolt, a leghelyesebb a természetes folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, a jelölő értékekre kedvezőtlen folyamatok (elsősorban az invazív fajok terjedése) megakadályozásával. Fölöslegesnek és kockázatosnak tűnik a nagyobb cserjések kivágása-megszünttetése (pl. a gyepek rekonstrukciójának szándékával), de területükön az erdőtelepítés is. A jelölő élőhelyekkel rokon, azokkal érintkező állományok ugyanakkor értékesnek tekinthetők, fenntartandók.

3.2.1.4. Gyepterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek		
6190*, 6240*	KKE 21.0.v	Természetes száraz gyepek
6210*	KKE 20.0.v	Félszáraz irtásrétek (erdős-sztyeprétek)
40A0*	KKE 17.0.v	SPeripannon cserjések
6210*, 91I0	KE 19.0.v	Erdőssztyepp növényzet
6440, 6510	KKE 22.0.v	Üde és nedves kaszálórétek
3150	KKE 23.0.v	Mocsári növényzet (vízfelülettel), Szent Anna-tó
Egyéb élőhelyeket (ÁNÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek		
S6	KKE 13.0.v	Spontán kialakult akácok

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KKE 21.0.v – Természetes száraz gyepek védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6190 – pannon sziklagyepek, 6240 – szubpannon sztyepek.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: G3 – nyílt szilikátsziklagyepek és törmelékletők, H3a – köves talajú lejtősztyepek. Az élőhelyek közel állnak a H4 – félszáraz irtásrétekhez (KE5, KE12) és az M1 – molyhos tölgyes bokorerdőkhöz (annak gyepp komponensével többé-kevésbé megegyeznek, KE16, KE17, KE21), de a többi száraz, erdős és fátlan élőhelyhez is.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani

(2) Gyepterületen csak szarvasmarha, juh, kecske, szamár, ló és bivaly legeltethető.

(3) A gyepterület túllegeltetése tilos.

(4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.

(5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kiszórása tilos.

4. § (1) A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át - beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is - kaszálásenként változó helyen kaszálatlanul kell hagyni.

(2) A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

(3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

5. § (1) A kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.

(2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságának. Amennyiben a (2) bekezdés szerinti védekezés során a földhasználó nem tudja betartani a 4. § (1) bekezdésében előírt 5%-os határértéket, úgy ezt a kaszálás időpontjáról szóló előzetes bejelentésével egy időben jeleznie kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságának.

(4) Gyepterületen a szálas takarmány tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

- Tilos erdőben legeltetni. [2009. évi XXXVII. törvény 61. § (1) a)]
- Az erdei haszonvételnek minősülő kaszálás gyakorlása nem károsíthatja, illetve veszélyeztetheti az erdő biológiai sokféleségét, felszíni és felszín alatti vizeit, talaját, természetes felújulását, felújítását, a védett természeti értéket, valamint az erdei életközösséget. [2009. évi XXXVII. törvény 69. § (1)].

specifikus rész: -

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A kezelési egységbe tartozó, komoly természeti értéket hordozó gyepes területek esetében alapvető feladatnak a természetes regenerációt biztosító, az esetleges szukcessziós változásokat visszaszorító, az élőhelyek sokféleségét, természetességi állapotát fenntartó kezelés tekinthető. Ennek alapja a nagyon extenzív legeltetés, ill. a terület egységenként 2-3 évente végzett kaszálás lehet. A kétféle kezelés váltogatható is. E beavatkozások a zártabb, magasabb fűvű, vélhetően másodlagos állományokban inkább létjogosultak, gyakrabban szükségesek, míg a nyíltabb lejtősztyepeken és a sziklagyepeseken csak kivételesen szükségesek.
- Gépjárművel használt utak és gyalogösvények további fektetése, kijelölése, ill. spontán kialakulása káros, kerülendő. A már meglévő, használatos utak esetében a karban tartással törekedni kell arra, hogy azok a jelenlegi nyomvonalon maradjanak.

- A száraz gyepek megőrzésének egyik eleme a nagyvad hatásának (mint jelenleg a sziklagyepéken degradációt okozó tényezőnek) az elfogadható szintre szorítása. Vadászati létesítmények a területen csak a BNPI-vel egyeztetve üzemeltethetők.
- Egyebekben alapvető távlati irányelv a természetes folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, ill. elősegítése.

specifikus rész:

- A javasolt (ill. mellőzni javasolt) beavatkozások esetén figyelembe veendő a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

9.§ (2) a felügyelőség engedélye szükséges

b) a terület helyreállításához;

c) az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény, valamint a fás szárú energetikai ültetvényekről szóló kormányrendelet hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa telepítéséhez, kivágásához

Hasonló módon figyelembe veendő az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről:

38. § (1) Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges különösen:

b) a gyeperősítéséhez, felújításához, felülvetéséhez, öntözéséhez, legeltetéshez, kaszáláshoz;

c) a terület helyreállításához, jellegének, használatának megváltoztatásához;

e) az erdőről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez;

- Kockázatmentesen javasolható a terjeszkedő cserjék, magasabbra nőtt fák néhány évente végzett, nem teljes körű eltávolítása.
- Az okszerű égetés csak kontrolláltan, télen, kísérleti jelleggel (eseménykövető hatásvizsgálattal) javasolható.
- Mivel a tágan értelmezett száraz, fátlan élőhelyek térben nehezen kijelölhető határvonalal mozaikolnak egymással, csak olyan kezelés fogadható el, ami a szomszédos élőhelyekre/kezelési egységekre sincs káros hatással. Ez különösen igaz a nehezen lehatárolható legeltetésre. A kiemelten értékes növény- és állatfajok egyedi védelmet igényelhetnek!
- Szükség szerinti további feladat lehet a tájidegen, invazív fajok eltávolítása, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábbon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:

- A degradáltabb, gyomosabb foltokon lehet szükséges az aktív élőhelyrekonstrukciós beavatkozás. A lejtősztyepppek esetében ezt a gyomokat visszaszorító javító kaszálás

jelentheti, az első 1-2 évben évente kétszer-háromszor, a talaj károsítása nélkül (lehetőleg 5-10 cm magasságban). A ritka, védett, közösségi jelentőségű fajokra tekintettel kell lenni. A lekaszált anyagot (a benne lévő szaporítóképletek eltávolítása érdekében) a gyepek közvetlen környezetéből (tkp. a teljes tervezési területől) el kell távolítani.

- A nagyobb másodlagos cserjés sarjtelepek (a ritka fajokat tartalmazó, sztyeppcserjésekre hasonlító állományok kivételével) a széleiken valamelyest visszaszoríthatók, de teljes felszámolásuk szükségtelen és veszélyes. A munka télen végzendő. A keletkező fásszárú hulladék helyben égetése tilos, az összegyűjtött anyagot a területől el kell szállítani.
- Felülvetés nem ajánlott.
- A sziklagyepek esetében erre vonatkozó (kipróbált, várhatóan sikeres) módszert egyelőre nem igazán ismerünk. Ezek területén általában inkább a természetes regeneráció feltételeit kell hosszú távon biztosítani.

specifikus rész:-

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A száraz gyepek az adott Natura 2000 területen igen komoly természetvédelmi (és azon belül közösségi jelentőségű) értéket hordoznak. Természetességi állapotuk összességében jó. A tájidegen, invazív fajok elterjedésének (ill. megjelenésének) a megakadályozása az egyetlen aktuális, biztosan aktív beavatkozást igénylő feladat. Mivel a korábbi tájhasználatok következtében a lejtősztyepppek másodlagosan jelentősen kiterjedtek, állományaikat várhatóan részben fenyegeti a természetes átalakulás. Ez szükségessé tehet extenzív élőhelyfenntartási tevékenységet.

KKE 20.0.v – Felsőszáraz irtásrétek védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6210 – felsőszáraz irtásrétek, erdősztyepprétek (csak részben fedli a kezelési egységet).
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: H4 – felsőszáraz irtásrétek. Az élőhelyek közel állnak a G3 – nyílt sziklagyepekhez, H3a – köves talajú lejtősztyepekhez (KE4, KE11) és az M8 – száraz-felsőszáraz erdő- és cserjés szegélyekhez (KE4, KE14).
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykőöröcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Mint fent a KE 21.0.v esetében.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Engedélyezésre vonatkozó korlátozások mint fent a KE4 esetében.
- A kezelési egységbe tartozó, másodlagos, de értékes gyepek esetében alapvető feladatnak a szukcessziós változásokat visszaszorító, az élőhelyek sokféleségét, természetességi állapotát fenntartó, ritka fajainak fennmaradását biztosító kezelés tekinthető. Ennek alapja az extenzív legeltetés, ill. a területegységenként 1-2 évente végzett kaszálás lehet. A legeltetést mozgásban tartott állattal, kis taposási és trágyázási nyomással kellene végezni. A kaszálás optimálisan kíméletes (lehetőleg alternáló késes vagy függesztett dupla körkaszás, a talajt nem sebző), a ritka fajok sikeres ivaros szaporodását lehetővé tevő időzítéssel elvégzett, évenként változó elhelyezéssel jelentős részterületeket megkímélő legyen. A kétféle kezelés váltogatható is. E beavatkozások a zártabb, magasabb fűvű, kétszikűekben szegényebb (klasszikusan félszáraz irtásrét) állományokban inkább létjogosultak, gyakrabban szükségesek, míg a nyíltabb, kétszikűekben gazdagabb erdőssztyepp-réteken ritkábban elvégzendők.
- A terjeszkedő cserjéket, fákat folyamatosan (a legeltetéssel párhuzamosan néhány évente, kaszálás esetén annak érdekében szükség szerint), de nem teljes körűen kell eltávolítani.
- Égetés csak okszerűen (pl. konkrét fajok érdekében, a már felhalmozódott fűavar eltávolítása érdekében), kis területen, kontrolláltan, télen, kísérleti jelleggel (eseménykövető hatásvizsgálattal) javasolható.
- Mivel a tágan értelmezett száraz, fátlan élőhelyek térben nehezen kijelölhető határvonallal mozaikolnak egymással, csak olyan kezelés fogadható el, ami a szomszédos élőhelyekre/kezelési egységekre sincs káros hatással. Ez különösen igaz a nehezen lehatárolható legeltetésre. A kiemelten értékes növény- és állatfajok egyedi védelmet igényelhetnek!
- Az ide tartozó élőhelyek a korábbi kisparcellás tájhasználat következtében (különösen a hegylábán) mezsgyékkal (kőrakatokkal, cserjesávokkal), facsoportokkal, öreg gyümölcsfákkal tagoltan fordulnak elő. Ezen élőhely-komplex lehetőség szerint fenntartandó, nagyobb területet homogenizáló kezelés kerülendő.
- Szükség szerinti további feladat lehet a tájidegen, invazív fajok eltávolítása, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábön szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás.
- Gépjárművel használt utak és gyalogösvények további fektetése, kijelölése, ill. spontán kialakulása káros, kerülendő. A már meglévő, használatos utak esetében a karban tartással törekedni kell arra, hogy azok a jelenlegi nyomvonalon maradjanak.
- Vadászati létesítmények a területen csak a BNPI-vel egyeztetve üzemeltethetők.
- Egyebekben alapvető távlati irányelv a természetes folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, ill. elősegítése.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A degradáltabb, gyomosabb foltokon lehet szükséges az aktív élőhelyrekonstrukciós beavatkozás. Ez a gyomokat visszaszorító javító kaszálást jelenti, az első 1-2 évben évente kétszer-háromszor, a talaj károsítása nélkül. A ritka, védett, közösségi jelentőségű fajokra tekintettel kell lenni. A lekaszált anyagot (a benne lévő szaporítóképletek eltávolítása érdekében) a gyepek közvetlen környezetéből (tkp. a teljes tervezési területről) el kell távolítani.
- A nagyobb másodlagos cserjés sarjtelepek (a ritka fajokat tartalmazó, sztyeppcserjésekre hasonlító állományok kivételével) a széleiken valamelyest visszaszoríthatók, de teljes felszámolásuk szükségtelen és veszélyes. A munka télen végzendő. A keletkező fásszárú hulladék helyben égetése tilos, az összegyűjtött anyagot a területről el kell szállítani.
- Felülvetés nem ajánlott.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A félszáraz rétek az adott Natura 2000 területen igen komoly természetvédelmi (és azon belül közösségi jelentőségű) értéket hordoznak. Természetességi állapotuk összességében jó, az összes rokon élőhellyel és a korábbi tájhasználat maradványaival szép élőhely-komplexumot alkotnak. Mivel a korábbi gazdálkodás következtében kialakult, alapvetően másodlagos élőhelyről van szó, állományaik a természetes átalakulás fenyegeti. Ez szükségessé teszi az extenzív élőhelyfenntartási tevékenységet.

KKE 17.0.v – Peripannon cserjés védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 40A0 – szubkontinentális peripannon cserjések
- Natura 2000 szerinti besorolás: M6 – sztyeppcserjések
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- A sztyeppcserjések állományaira vonatkozóan nincsenek konkrétan megfogalmazott, kötelező érvényű szabályok, azonban területükön nem végezhető

olyan gazdálkodási vagy egyéb (pl. turisztikai) tevékenység, mely a közösségi jelentőségű élőhelytípus állományainak leromlását, degradálódását eredményezné [275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 8. § (2)].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- Az állományokat alapvetően mindenféle beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesülésének biztosításával.
- Természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás csak ott válik feltétlenül szükségessé, ahol az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos faj (pl. bálványfa, akác, orgona, fekete fenyő) jelenik meg. Ezeket kíméletesen, lehetőleg egyedileg kell eltávolítani: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábbon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás. Ezen kívül a magasra nöövő, árnyaló fák és nem társulásalkotó cserjék eltávolítása válhat szükségessé.

specifikus rész:

- A szomszédos élőhelyek kezelése (különösen legeltetése) során fokozottan ügyelni kell a sztyeppcserjések védelmére. Kecskével legeltetés ezek környezetében kifejezetten nem javasolt. A védelemnek ki kellene terjedni a kis kiterjedésű, térképen nem megjeleníthető állományokra is.
- A állományok védelme, a taposási kár csökkentése érdekében újabb turistaút-nyomvonalak kialakítása kerülendő, nem kívánatos!

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A másodlagos cserjések sztyeppcserjés elemeket tartalmazó állományait érdemes célirányosan (e fajok védelme érdekében) kezelni (az egyéb fajokat visszaszorítani).

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési terület sztyeppcserjései szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, jellemzően a korábbi gazdálkodással kialakított termőhelyeken állnak. Kis kiterjedésű állományaik taposásra és rágásra érzékenyek, ilyen (ténylegesen jelentkező és potenciálisan várható negatív hatásoktól) mentesítendőek. Területükön abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg. A másodlagos állományaikat várhatóan részben fenyegeti a természetes átalakulás.

KKE 19.0.v – Erdőssztyepp növényzet védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6210 – féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik, 91I0 – Euro-szibériai erdőössztyepptölgyesek
- Natura 2000 szerinti besorolás: M2 – nyílt lösztölgyesek, M8 – száraz-félszáraz erdő- és cserjés szegélyek. Az élőhelyek közel állnak a H4 – félszáraz irtásrétegekhez (KE5, KE12) és az M1 – molyhos tölgyes bokorerdőkhöz (KE16, KE17, KE21), de a többi száraz, erdős és fátlan élőhelyhez is.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), sztyeplepke (*Catopta thrips* - ?)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- Az erdőössztyepp növényzet állományaira vonatkozóan nincsenek konkrétan megfogalmazott, kötelező érvényű szabályok, azonban területükön nem végezhető olyan gazdálkodási vagy egyéb (pl. turisztikai) tevékenység, mely a közösségi jelentőségű élőhelytípus állományainak leromlását, degradálódását eredményezné [275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 8. § (2)].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Az állományokat alapvetően mindenféle beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesülésének biztosításával.
- Természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás csak ott válik feltétlenül szükségessé, ahol az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos faj (pl. bálványfa, akác, orgona, fekete fenyő) jelenik meg. Ezeket kíméletesen, lehetőleg egyedileg kell eltávolítani: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábbon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás. Ezen kívül a magasra nöövő, árnyaló fák túlzott záródásának megakadályozása (szükség szerint néhány egyed kivágása) válhat szükségessé.
- A szomszédos élőhelyek kezelése (különösen legeltetése) során fokozottan ügyelni kell az erdőössztyepp növényzet védelmére. Kecskével legeltetés ezek környezetében kifejezetten nem javasolt. Az igen óvatos, extenzív, áthajtó jellegű legeltetés ugyanakkor nem feltétlenül ártalmas.
- A állományok védelme, a taposási kár csökkentése érdekében újabb turistaút-nyomvonalak kialakítása kerülendő, nem kívánatos!

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A másodlagos cserjések M8 jellegű állományait érdemes célirányosan (e fajok védelme érdekében) kezelni (az egyéb fajokat visszaszorítani, a záródást csökkenteni).

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A hegylábi erdőssztyepp növényzet a tervezési terület élőhely komplexumának egyik igen értékes eleme. Kiemelten értékesek és ritkák a löszölgyes jellegű állományok. Állományaik leginkább a túlzott taposásra és rágásra érzékenyek, ilyen (ténylegesen jelentkező és potenciálisan várható negatív hatásoktól) mentesítendőek. Területükön abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fajok jelennek meg. A másodlagos állományukat várhatóan részben fenyegeti a természetes átalakulás.

KKE 22.0.v – Üde és nedves kaszálórétek védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6440 – mocsárrétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: E1 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, D34 – mocsárrétek
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:
 3. § (1) *A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani*
 - (4) *A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.*
 - (5) *Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kiszórása tilos.*
 4. § (1) *A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át - beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is - kaszálásonként változó helyen kaszátlanul kell hagyni.*
 - (2) *A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.*
 - (3) *Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.*
 5. § (1) *A kaszálást a kaszálendő terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.*
 - (2) *Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl*

egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságának. Amennyiben a (2) bekezdés szerinti védekezés során a földhasználó nem tudja betartani a 4. § (1) bekezdésében előírt 5%-os határértéket, úgy ezt a kaszálás időpontjáról szóló előzetes bejelentésével egy időben jeleznie kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságának.

(4) Gyepterületen a szálás takarmány tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

- Tilos erdőben legeltetni. [2009. évi XXXVII. törvény 61. § (1) a)]
- Az erdei haszonvételnek minősülő kaszálás gyakorlása nem károsíthatja, illetve veszélyeztetheti az erdő biológiai sokféleségét, felszíni és felszín alatti vizeit, talaját, természetes felújulását, felújítását, a védett természeti értéket, valamint az erdei életközösséget. [2009. évi XXXVII. törvény 69. § (1)].

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A kezelési egységbe tartozó két élőhelytípus (a valóságban jelenleg két állomány) azonos szemlélettel megközelítendő és azonos módszerekkel kezelendő. Ezeket alapvetően kíméletes (lehetőleg alternáló késes vagy függesztett dupla körkaszás, a talajt nem sebző), évenként egyszeri (a ritka fajok sikeres ivaros szaporodását lehetővé tevő időzítéssel elvégzett), évenként változó elhelyezéssel jelentős részterületeket megkímélő kaszálás tartja fenn. Előbbiektől függetlenül folyamatos feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábón szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás, száruzás.

specifikus rész:

- A mocsárrét esetében az erdők közé ékelődött helyzet sem indokolja a legeltetést.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Ilyen tevékenység pillanatnyilag nem indokolt.

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:

- A kaszálórétek erdőirtás után, folyamatos kezelés hatására kialakult, másodlagos élőhelyek, melyek kezelés nélkül viszonylag rövid idő (néhány év) alatt is jelentősen leromolhatnak.

specifikus rész:

- Általános természetességi állapotuk most jó-közepes, a gyepalkotók is részben

zavarástűrők, ugyanakkor jelen vannak még ritka fajok is (pl. kornistárnics).

KKE 23.0.v – Mocsári növényzet (vízfelülettel) védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: 3150 – természetes eutróf tavak
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: B1a – nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások, B5 – nem zsombékoló magassásrétek, J1a – fűzlápok, U9 – állóvizek
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- A vízfolyások és tavak természetes és természetközeli állapotú partjait - a vizes élőhelyek védelme érdekében - meg kell őrizni. A vízepítési munkálatok során a természetkímélő megoldásokat kell előnyben részesíteni [1996. évi LIII. törvény 16. (5)].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

A javasolt (ill. mellőzni javasolt) beavatkozások esetén figyelembe veendő a 1996. évi LIII. törvény 21.§ (1):

Természeti területen az igazgatóság engedélye szükséges:

a) a gyep és nádas művelési ág megváltoztatásához;

b) a gyep, valamint a nád és más vizenövényzet égetéséhez.

- A kezelési egységbe tartozó, vízhez kötött élőhely komplexum valójában egy (kb. 1,5 ha-os) zárt egységet képez, mely egységes szemlélettel megközelítendő. Az élőhelyek fenntartásának kulcsa a víz megőrzése, és a zavaró hatások (főként taposás, túrás, szennyezés) kizárása. Feltétlenül szükséges feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábön szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás. A turisztikai szempontból erősen kitett helyzet miatt az invazív fajok megjelenését folyamatosan ellenőrizni kell.
- További aktív beavatkozásra akkor lehet szükség, ha a természetes szukcesszió (leginkább a feltöltődés, eutrofizáció révén) a nyílt vízi élőhelyek létét fenyegeti. Ekkor óvatos kotrás végezhető.
- Ha a nád, gyékény aratása felmerül, az fagyos téli időszakban, a nádterület egyszerre legfeljebb 2/3-ának mozaikos, kézi erővel vagy géppel történő levágásával és lehordásával kell, hogy megtörténjen.

- Egyebekben az állományokat (főleg a fűzlapot és a magassásost) mindenféle beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani. A szennyezés, szemetelés, valamint a vad dagonyázásának kizárása érdekében megfontolandó a részleges bekerítés.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A fent leírtak betartásával ilyen tevékenység pillanatnyilag nem indokolt.

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- Az ide tartozó terület a Sár-hegy egyetlen vízi élőhely-komplexuma, mely erősen látogatott helyszínen található. Az élőhelyek elsősorban megőrzést igényelnek. Aktív beavatkozásra akkor lehet szükség, ha a természetes szukcesszió az élőhelyek létét fenyegeti. Egyebekben a szennyező és zavaró hatásokat kell kiküszöbölni.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE 13.0.v – Akácok védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S6 (nem őshonos fafajok spontán állományai) élőhelytípusba sorolható, az invazív akác fafaj megjelölésével.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással [269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet 5. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges az

erdőről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához [1996. évi LIII. törvény 38. § (1)e].

- Az akácok (és egyéb invazív fa- és cserjefajok) esetében a kezelés rövid-középtávú célja csak a teljes kiirtás lehet. Ennek módja egyedi kivágás, majd szükség szerint tuskókenés; injektálás; esetleg gyűrűzéses lábon szárítás lehet. Az őshonos fa- és cserjefajok kímélendők. Egybefüggő állományokat egyben érdemes kezelni. A fákat alacsony tuskóval célszerű kitermelni, mert az állományok helyét és közvetlen környezetét a sarjak kiirtása céljából rendszerint utókezelni szükséges. Ez lehet kaszálás, száruzás. Kisebb állományok, ill. megfelelő (erdő-) termőhely esetében utókezelésként ajánlható a terület jól árnyaló fa- és cserjefajokkal történő beültetése is, de az akác sarjak utólag irtására itt is szükség lehet.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Az akácok élőhelyrekonstrukciója nem értelmezhető, a fenti átalakítás a természetszerű élőhely rekonstrukcióját jelenti.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A gyepeken spontán kialakult akácok állományok természetidegen elemek és folyamatos fertőző forrást jelentenek a környezetükben található természetszerű élőhelyekre, veszélyeztetik azok létét, rontják állapotukat, veszélyeztetik a közösségi jelentőségű fajokat is.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek</i>		
6190*, 6240*	KKE 21.0.	Természetes száraz gyepek
6210*	KE 20.0.	Félszáraz irtásrétek, (erdős-sztyeprétek)
40A0*	KE 17.0.	SPeripannon cserjések
6210*, 91I0	KE 19.0.	Erdőssztyepp növényzet
<i>Egyéb élőhelyeket (ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek</i>		
S6	KE 13.0.	Spontán kialakult akácok

*Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!*

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE 21.0. – Természetes száraz gyepek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE 21.0.v).

általános rész:-

specifikus rész:

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Célok, feladatok és módszerek mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

általános rész:

- A javasolt (ill. mellőzni javasolt) beavatkozások esetén figyelembe veendő a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

9.§ (2) a felügyelőség engedélye szükséges

b) a terület helyreállításához;

c) az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény, valamint a fás szárú energetikai ültetvényekről szóló kormányrendelet hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa telepítéséhez, kivágásához

specifikus rész:-

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

KKE 20.0. – Félszáraz irtásrétek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE 20.0.v).

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Mint fent a KE 21.0. esetében.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

KKE 17.0. – Peripannon cserjések

(a) A kezelési egység megfeleltetése

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE 17.0.v).

általános rész:-

specifikus rész:

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykőkörcsin (*Pulsatilla grandis*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési javaslatok indoklása

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

KE 19.0. – Erdőssztyepp növényzet

(a) A kezelési egység megfeleltetése

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE 19.0.v).

általános rész:-

specifikus rész:

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: sztyeplepke (*Catopta thrips*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési javaslatok indoklása

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KKE 13.0. – Akácok

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél. (KE 13.0.v)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

3.2.1.5. Erdőterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Összevont korosztály-csoportok erdőknél (év)			Megjegyzés
	1-40	41-80	81-	

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

91H0*	KKE 06.1.v	KKE0 06.3.v		Molyhos tölgyes
91M0*	---	KKE 07.2.v	---	Cseres tölgyes

Egyéb élőhelyeket (vö. ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek

S4	KKE 10.1.v	KE 10.3.v		Erdei- és feketefenyvesek.
----	------------	-----------	--	----------------------------

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KKE 06.1.v – Fiatal molyhos tölgyesek védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91H0 (pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel) élőhelytípusba sorolható, 1-40 év közötti állományokat foglalja magába.
- ANÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L1 (mész- és melegkedvelő tölgyesek) élőhelytípus 1-40 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek (az erdőtervezett erdőkre)

általános rész:-

specifikus rész:

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-

szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A fiatal molyhos tölgyesek (egyébként jórészt korábbi szőlők és parlagok helyére telepített) állományaiban az erőteljes, aszályos periódusokra visszavezethető törzspusztulás miatt sok helyütt nincs szükség törzsszámcsoökkentésre, a sűrűbb, magasabb törzsszámmal rendelkező foltokban azonban végezhető – igaz csak nagyon óvatos, csekély erélyű beavatkozással – nevelővágások. A munkák során a felnyíló lombos tölgyesek jellegzetes elegyfái (mezei juhar, virágos kőris, barkóca berkenye, mezei szil stb.) mind kímélendők és visszahagyandók, s a ledöntött faanyag helyszínen hagyása is kívánatos. A nevelővágások során az esetlegesen előforduló idegenhonos fajok (feketefenyők) kivágandók, visszaszorítandók.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kiszórt mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani (ez reálisan elsősorban a virágos kőrisre alapozva valósítható meg). Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben előforduló nyílt tölgyesekhez képest mindenképpen elegyesebb, több fajjű erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők a korábbi parlagokról visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- A tisztítások és gyéritések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette a térben változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A korábbi parlagokról visszamaradt hagyasfák megtartandók!
- A felsorolt irányelvek egybevágóan az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program keretében 2013/2014-ben véghezvitt erdőterv-módosítás tartalmával.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez sorolt állományokban rekonstrukciós feladat az erdei- és

feketefenyő eltávolítása, mely munkát (lásd fentebb) egyedi, a szomszédos állományok szerkezet-átalakítási munkáival egyidejű beavatkozásokkal kell elvégezni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési területen található, erősen felnyíló (fiatal), jórészt korábbi szőlők és parlagok helyére telepített molyhos tölgyesek gyenge termőhelyi viszonyok mellett, a Farkasmály felőli lejtőkön (Gyöngyös 40/B erdőrészlet) található. Az elmúlt évek aszályos periódusai miatt rossz egészségi állapotú állományaik – a beékelődő gyepeken közösségi jelentőségű növényfajok előfordulásaival – egyértelműen véderdők, hosszabb távon az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendő. Területükön a helyenként magas törzsszám miatt nevelővágások végzése még indokolt lehet, azonban azokat csak nagyon óvatos, csekély erélyű beavatkozással lehet kivitelezni. Emellett a beavatkozások további szempontja lehet az idegenhonos fenyőfajok (erdei- és feketefenyő), vagy az agresszíven terjedő idegenhonos fafajok eltávolítása.
- Az érintett állományok (az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program folyományaként) átalakító üzemmódba sorolt erdők.

KE 06.3.v – Középkorú és idős molyhos tölgyesek védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91H0 (pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L1 (mész- és melegkedvelő tölgyesek) élőhelytípus 40 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.

specifikus rész:

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: szarvasbogár (Lucanus cervus), nagy hőscincér (Cerambyx cerdo), magyar fésűsbagoly (Dioszeghyana schmidtii), piros kígyószisz (Echium russicum), leánykőkörcsin (Pulsatilla grandis), Janka-tarsóka (Thlaspi jankae)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek (az erdőtervezett erdőkre)

általános rész:

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódu, területileg érintett erdőkben (pl.: Gyöngyös 36/B, 36/D erdőrészletek) alapvetően semmilyen fakitermelési munka nem végezhető [körzeti erdőterv].

specifikus rész:

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőknél – a védett természeti területekre vonatkozó külön szabályok megtartásával – az erdőnevelési és erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

- A gyenge termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokat alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a muflonállomány erőteljes visszaszorítása vagy felszámolása, illetve a gímszarvas-állomány létszámának csökkentése.
- A természetes erdődinamikai folyamatokra alapozott, beavatkozások nélküli erdőfenntartás mellett – például jelentősebb természetes bolygatásokat (széldöntés, jégtörés stb.) követően – az erdőborítás helyreállítása érdekében esetenként aktív (a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó) beavatkozások lehetnek szükségesek. A felújulást ilyen esetben makkrakással, illetve padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel lehet segíteni. Utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy, molyhos tölgy és cser mellett a mezei juhar, a virágos köris, a barkóca berkenye és a vadkörte csemetéje is bevihető.
- Az állományokon belül szórványosan megtalálható feketefenyő törzsek a természetes elhalásra „tervezve” a helyszínen hagyhatók, meggyűrűzhetők vagy akár le is dönthetők (utóbbi esetben a faanyag a helyszínen hagyandó).
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a meglehetősen tagolt erdőtömbön belüli fekvés és a környező kultúrterületek miatt nagyobb az esély, mint a Mátra belsejében fekvő Natura 2000 területek esetében.

specifikus rész:

- Amennyiben a kezelési egység területén idegenhonos elemek eltávolítására kerül sor, a molyhos tölgyesek közé ékelődő gyepfoltok közösségi jelentőségű növényfajainak – piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykököröcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) – lokalitásai semmiféle zavaró hatással nem terhelhetők.
- A Gyöngyös 35/A2, 35/D, 36/A, 40/A erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban (átalakító üzemmód mellett) betervezett törzskiválasztó gyérítések során az erősen cserjés, felnyíló lombszintű molyhos tölgyes fragmentumok érintetlenül hagyandók, belőlük legfeljebb az erdei- és feketefenyők termelhetők ki. A molyhos tölgyes állományrészek az átalakítási folyamat során beavatkozásokkal a későbbiekben sem érinthetők (azok kvázi hagyásfa-csoportként tartandók fenn).
- Az állományokat érintő turistaösvény (S) a továbbiakban is fenntartható, a bejárhatóság biztosítását a sétaútra hullott gallyak kidobásával, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétautat keresztező) szakaszának motorfűrészeltávolításával javasolt (rendszeresen, 1-2 évente) megoldani.
- A felsorolt irányelvek egybevágának az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program keretében 2013/2014-ben véghezvitt erdőterv-módosítás tartalmával.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez sorolt állományokban rekonstrukciós feladat az erdei- és feketefenyő eltávolítása, mely munkát (lásd fentebb) egyedi, a szomszédos állományok szerkezet-átalakítási munkáival egyidejű beavatkozásokkal kell elvégezni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési területen található, erősen felnyíló (középkorú és idős) molyhos tölgyesek gyenge termőhelyi viszonyok mellett, a Farkasmály felőli lejtőkön, valamint a Szent Anna-tó és Pálosvörösmart között húzódó gerincen található. Az elmúlt évek aszályos periódusai miatt rossz egészségi állapotú állományaik – a beékelődő gyepeken közösségi jelentőségű növényfajok előfordulásaival – egyértelműen védendők, az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendőek. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha idegenhonos fenyőfajok (erdei- és feketefenyő) eltávolítására van szükség, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.
- Az állományok egy része faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba, más részük (az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program folyományaként) átalakító üzemmódba sorolt erdő. Utóbbiak esetében az átalakítási folyamattal a molyhos tölgyes részterületek nem érintettek.

KKE 07.2.v – Középkorú cseres-tölgyes védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2b (cseres-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.

specifikus rész:

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és

fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (mezei juhar, virágos kőris, barkóca berkenye, vadkörte, mezei szil stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az előforduló idegenhonos fajok (esetünkben a szálanként és foltokban megjelenő feketefenyő, valamint az egy-egy helyszínen felbukkanó vöröstölgy és akác) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni. A kivágott akáctörzsek után a tuskók és akácsarjak vegyszeres kezelésére gondot kell fordítani, az őshonos lombos fajok csemetéit intenzív ápolással kell az akácsarjak, illetve a vágásnövényzet fölé segíteni.
- A beavatkozások során egyetlen őshonos lombos elegyfa sem vágható ki, az elegyfajok arányát (szórt vagy kiszórt mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fajjű erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!
- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.
- Az átalakításra besorolt erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglévő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magszóró fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, de egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.
- Az átalakítási munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megővásával kell

végezni.

specifikus rész:

- A magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) élőhelyi igényei miatt az elegyfák között jelentősebb teret kell biztosítani a mezei juhar (*Acer campestre*) és a tatárjuhar (*Acer tataricum*) jelenlétének.
- A felsorolt irányelvek egybevágóan az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program keretében 2013/2014-ben véghezvitt erdőterv-módosítás tartalmával.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez sorolt állományokban fontos rekonstrukciós feladat a feketefenyő és az egy-egy foltban megjelenő vöröstölgy és akác visszaszorítása, illetve fokozatos eltávolítása, mely munkát (lásd fentebb) a nevelővágásokkal, illetve az átalakítást szolgáló beavatkozásokkal párhuzamosan kell végezni. Akác esetében a visszaszorítás érdekében szükség szerint a vegyszerhasználat is megengedhető.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- Védett természeti területre eső középkorú cseres-tölgyesek a Farkasmály felőli lejtőkön (Gyöngyös 40/A erdőrészlet), valamint a Pálosvörösmart felé lefutó gerinceken (Gyöngyös 35/D erdőrészlet) találhatóak. Területi arányuk viszonylag jelentős, így a terület jövője szempontjából komoly jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok jórészt kevés elegyfát tartalmazó, viszonylag homogén (foltokban feketefenyő-elegyes és egy-egy helyszínen akácot és vöröstölgyet is tartalmazó) cseres-tölgyesek, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, az idegenhonos elemek visszaszorításával, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.
- Az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program folyamán az érintett állományok átalakító üzemmódba sorolt erdők, bennük a jelenlegi erdőtervi ciklusban törzskiválasztó gyérítés keretében (de már lékek nyitásával) indul meg az átalakítási folyamat.
- Az átalakításra tervezett állományokban fajsúlyos (központi) szempont az átalakítási folyamat elkezdése, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE 10.1.v – Fiatal erdei- és feketefenyves védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S4 (ültetett erdei- és feketefenyvesek), ill. S6 (nem őshonos fafajok spontán állományai) élőhelytípusba sorolható, 1-40 év közötti állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- Erdőkben: A természetközeli állapot kialakítására az erdőszerkezet átalakítása, fafajcsere, illetve a monokultúrák felszámolása útján kell törekedni [1996. évi LIII. tv. 33. § (7) bek.]. A Natura 2000 célok szempontjából releváns különleges, kötelezően betartandó kezelési irányelv ennél a kezelési egységnél rövid távon nem fogalmazható meg.
- Gyepeken: Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással [269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet 5. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez a Sár-hegy nyugati lejtőin elhelyezkedő feketefenyves állományok tartoznak, ezek a foltok mind a Gyöngyös 40/B erdőrészletet érintik. A nem túl nagy kiterjedés és a helyenként jelentős lombos arány miatt az átalakítási, illetve rekonstrukciós munkák tarvágás alkalmazása nélküli, fokozatos, hosszabb időre (több erdőtervi ciklusra) elnyújtott kivitelezése reális célkitűzés, a beavatkozásokat ennek szellemében kell végezni.
- A nevelővágások során a meglévő őshonos lombos fafajokat teljes körűen meg kell tartani, a beavatkozásokat a feketefenyő rovására, annak visszaszorításával kell végezni. A fakitermelésekkel az élő fenyőtörzsekre kell koncentrálni, de a lombos fafajok megsegítése érdekében az erősen pusztuló, vagy már elpusztult törzsek is vághatók.
- A gyéritéseket változó erélyű, az erdőbelsőben mozaikos struktúrákat és többletfényt eredményező beavatkozásokkal kell végrehajtani, s a lombos fafajok betelepülésének

segítése érdekében kisebb lécek is nyithatók.

- A fiatal generációk megjelenése – különösen lékvágások alkalmazása esetén – makktermés híján alátelepítéssel is segíthető. Tányéros talajelőkészítést követő makkrakással vagy ültetéssel a cseres-tölgyesek (91M0) fő- és elegyfajfajait (cser, kocsánytalan tölgy, mezei juhar, virágos kőris, vadvadkörte, barkócaberkenye) lehet az állomány alá bevinni. Az átalakítás során a vad elleni védelem biztosítására is figyelmet kell fordítani!
- A felsorolt irányelvek egybevágnak az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program keretében 2013/2014-ben véghezvitt erdőterv-módosítás tartalmával.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Az élőhelyrekonstrukciós folyamatot az állomány kezelési-fenntartási munkáival párhuzamosan, fokozatosan kell végrehajtani. A javaslatok részletesebb kifejtése a (c) pont alatt található.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- Itt szerepeltetjük a (korábbi) gyepeken spontán kialakult feketefenyveseket is.
- A Sár-hegy nyugati (Farkasmály felőli) oldalában elhelyezkedő fiatal, de helyenként már erősen pusztuló feketefenyves (Gyöngyös 40/B erdőrészlet) helyén – védett természeti területről lévén szó – távlatilag mindenképpen őshonos fafajú állományt kell létrehozni. A lombos fafajok jelentős aránya miatt reálisan megvalósítható a fokozatos, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat is, mely egyrészt ökológiai szempontból kedvezőbb átmenetet jelent, másrészt a fokozatos átalakítás során eleve változatos szerkezetű és fafajösszetételű (természetvédelmi szempontból értékesebb) állomány keletkezhet.
- Az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program folyamánként az érintett állomány átalakító üzemmódba sorolt erdő, benne a jelenlegi erdőtervi ciklusban törzskiválasztó gyérités keretében (de már lécek nyitásával) indul meg az átalakítási folyamat.
- Az átalakításra tervezett állományban a fafajcserével párhuzamosan fajsúlyos (központi) szempont az állomány szerkezetének átalakítása, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdő fokozott térbeli változatosságának kialakítása is.

KKE 10.3.v – Középkorú és idős Erdei- és feketefenyves védett területen

(a) A kezelési egység megfeleltetése

általános rész:

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S4 (ültetett erdei- és feketefenyvesek) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

specifikus rész:-

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- A természetközeli állapot kialakítását elegyarány-szabályozás, az erdőszerkezet átalakítása, illetve fafajcsere útján kell biztosítani [1996. évi LIII. tv. 33. § (7) bek.].
- Az erdőfelújítást a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal – esetünkben bükkal és a bükkösök elegyfafajaival – kell majd végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (3) bek. b) pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A további nevelővágások során a meglevő őshonos lombos fafajokat teljes körűen meg kell tartani, a beavatkozásokat az erdei- és feketefenyő rovására, annak visszaszorításával kell végezni. A fakitermelésekkel az élő fenyőtörzsekre kell koncentrálni, de a lombos fafajok megsegítése érdekében az erősen pusztuló, vagy már elpusztult törzsek is vághatók.

specifikus rész:

- A kezelési egységhez a Sár-hegy északnyugati és északkeleti gerincein elhelyezkedő erdei- és feketefenyves állományok tartoznak. A nem túl nagy kiterjedés és a helyenként jelentős lombos arány miatt az átalakítási, illetve rekonstrukciós munkák tarvágás alkalmazása nélküli, fokozatos, hosszabb időre (több erdőtervi ciklusra) elnyújtott kivitelezése reális célkitűzés, a beavatkozásokat ennek szellemében kell végezni.
- A gyérítéseket változó erélyű, az erdőbelsőben mozaikos struktúrákat és többletfényt eredményező beavatkozásokkal kell végrehajtani, s a lombos fafajok betelepülésének segítése érdekében lékek is nyithatók. A Gyöngyös 36/A erdőrészlet esetében az alsó szintben levő fiatal lombos frakció fokozatos felszabadítása vezethet a legjobb eredményre.
- A fiatal generációk megjelenése – különösen lékvágások alkalmazása esetén – makktermés híján alátelepítéssel is segíthető. Tányéros talajelőkészítést követő makkrakással vagy ültetéssel a cseres-tölgyesek (91M0) fő- és elegyfafajait (cser, kocsánytalan tölgy, mezei juhar, virágos kőris, vadvadkörte, barkócaberkenye) lehet az állomány alá bevinni. Az átalakítás során a vad elleni védelem biztosítására is figyelmet kell fordítani!
- A felsorolt irányelvek egybevágóan az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program keretében 2013/2014-ben véghezvitt erdőterv-módosítás tartalmával.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:

- Az élőhelyrekonstrukciós folyamatot az állomány kezelési-fenntartási munkáival párhuzamosan, fokozatosan kell végrehajtani. A javaslatok részletesebb kifejtése a (c) pont alatt található.

specifikus rész:-

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A Sár-hegy nyugati (Farkasmály felőli) oldalában (Gyöngyös 40/A erdőrészlet), illetve a Szent Anna-tó és Pálosvörömart között húzódó gerincen (Gyöngyös 35/D, 36/A erdőrészletek) elhelyezkedő középkorú, helyenként már erősen pusztuló erdei- és feketefenyvesek helyén – védett természeti területről lévén szó – távlatilag mindenképpen őshonos fafajú állományt kell létrehozni. A lombos fafajok magas aránya miatt valamennyi állománynál reálisan megvalósítható a fokozatos, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat is, mely egyrészt ökológiai szempontból kedvezőbb átmenetet jelent, másrészt a fokozatos átalakítás során eleve változatos szerkezetű és fafajösszetételű (természetvédelmi szempontból értékesebb) állományok keletkezhetnek.
- Az SH/4/8 azonosítójú, Svájci Hozzájárulás által finanszírozott program folyamányaként az érintett állományok átalakító üzemmódba sorolt erdők, bennük a jelenlegi erdőtervi ciklusban törzskiválasztó gyérítés keretében (de már lécek nyitásával, illetve a Gyöngyös 36/A erdőrészlet esetében az alsó szintben levő fiatal lombos frakció felszabadításával) indul meg az átalakítási folyamat.
- Az átalakításra tervezett állományokban a fafajcserével párhuzamosan fajsúlyos (központi) szempont az állomány szerkezetének átalakítása, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása is.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Összevont korosztály-csoportok erdőknél (év)			Megjegyzés
	1-40	41-80	81-	

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

91H0*	KKE 06.1.	KKE 06.3.		Molyhos tölgyes
91M0*	---	KE 07.2.	---	Cseres tölgyes

Egyéb élőhelyeket (vö. ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek

S4	---	KKE 10.3.		Erdei- és feketefenyvesek.
----	-----	-----------	--	----------------------------

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KKE 06.1. – Fiatal molyhos tölgyesek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE 06.1.v).

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek (az erdőtervezett erdőkre)

általános rész:

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- Az ide tartozó fiatal molyhos tölgyesek korábbi szőlők és parlagok helyén, ill. azok mezsgyéin spontán alakultak ki. Mivel üzemtervezetlen erdők, erdőtervi előírásokkal (fahasználattal, erdőfelújítással) esetükben nem kell számolni. Kizárólagos céljuknak a talaj- és természetvédelem tekinthető, így faállomány nevelésnek, véghasználatnak nem is volna értelme. Élőhely fenntartást, kezelést csak az esetlegesen előforduló tájidegen fajok visszaszorítása tekintetében igényelnek.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez sorolt állományokban rekonstrukciós feladat a tájidegen fajok folyamatos eltávolítása. Folyamatos, de igen lassú szukcesszió eredményeként további állományok kialakulása is várható lényegében minden fátlan élőhelyből. Ezt a folyamatot siettetni fölösleges.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési területen található, nem védett fiatal molyhos tölgyesek korábbi szőlők és parlagok helyén, ill. azok mezsgyéin spontán alakultak ki, zömében nyíltak, nem képeznek üzemtervezett erdőket. Utóbbi miatt erdőtervi előírások nem érintik őket. Állományaik funkcionálisan egyértelműen véderdők, az aktív erdőgazdálkodástól megőrizendők. A tényleges beavatkozások egyetlen célja az idegenhonos fenyőfajok (erdei- és feketefenyő), vagy az agresszíven terjedő idegenhonos fajok eltávolítása.

KKE 06.3. – Középkorú és idős molyhos tölgyesek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél. (KE 06.3.v)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőknél – a védett természeti területekre vonatkozó külön szabályok megtartásával – az erdőnevelési és erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A gyenge termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokat alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a muflonállomány erőteljes visszaszorítása vagy felszámolása, illetve a gímszarvas-állomány létszámának csökkentése.
- A természetes erdődinamikai folyamatokra alapozott, beavatkozások nélküli erdőfenntartás mellett – például jelentősebb természetes bolygatásokat (széldöntés, jégtörés stb.) követően – az erdőborítás helyreállítása érdekében esetenként aktív (a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó) beavatkozások lehetnek szükségesek. A felújulást ilyen esetben makkrakással, illetve padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel lehet segíteni. Utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy, molyhos tölgy és cser mellett a mezei juhar, a virágos kőris, a barkóca berkenye és a vadkörte csemetéje is bevihető.
- Az állományokon belül szórványosan megtalálható feketefenyő törzsek a természetes elhalásra „tervezve” a helyszínen hagyhatók, meggyűrűzhetők vagy akár le is dönthetők (utóbbi esetben a faanyag a helyszínen hagyandó).
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a meglehetősen tagolt erdőtömbön belüli fekvés és a környező kultúrterületek miatt nagyobb az esély, mint a Mátra belsejében fekvő Natura 2000 területek esetében.

specifikus rész:-

- Amennyiben a kezelési egység területén idegenhonos elemek eltávolítására kerül sor, a molyhos tölgyesek közé ékelődő gyepfoltok közösségi jelentőségű növényfajainak – leánykőkörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) – lokalitásai semmiféle zavaró hatással nem terhelhetők.
- A Gyöngyös 62/A, 62/B, 62/C, 62/D erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban (vágásos üzemmód mellett) betervezett törzskiválasztó gyérítések során az erősen cserjés, felnyíló lombosztú (gerincmenti) molyhos tölgyes fragmentumok érintetlenül hagyandók, belőlük legfeljebb a feketefenyők termelhetők ki (a Gyöngyös 62/B

erdőrészlet talajvédelmi rendeltetésű erdő!).

- Az állományokat érintő turistaösvény (S) a továbbiakban is fenntartható, a bejárhatóság biztosítását a sétaútra hullott gallyak kidobálásával, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétautat keresztező) szakaszának motorfűrészeltávolításával javasolt (rendszeresen, 1-2 évente) megoldani.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez sorolt állományokban rekonstrukciós feladat a Sár-hegy csúcsához közeli feketefenyő-foltok eltávolítása, mely munkát (lásd fentebb) egyedi, a szomszédos állományok szerkezet-átalakítási munkáival egyidejű beavatkozásokkal kell elvégezni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A tervezési területen található, erősen felnyíló (középkorú és idős) molyhos tölgyesek gyenge termőhelyi viszonyok mellett, a Sár-hegy északnyugatra és északkeletre lefutó gerincén, köves-köngörgeteges lejtőkön található. Az elmúlt évek aszályos periódusai miatt rossz egészségi állapotú állományaik – a beékelődő apró gyepeken közösségi jelentőségű növényfajok előfordulásaival – egyértelműen véderdők, az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendő. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha idegenhonos fenyőfaj (feketefenyő) eltávolítására van szükség, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.

KKE 07.2. – Középkorú cseres-tölgyesek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél. (KE 07.2.v)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegendő erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

specifikus rész:-

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (mezei juhar, virágos kőris, barkóca berkenye, vadkörte,

gyertyán, madárcseresznye stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az esetlegesen előforduló idegenhonos fafajok rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.

- A beavatkozások során egyetlen őshonos lombos elegyfa sem vágható ki, az elegyfajok arányát (szórt vagy kiszórt mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fafajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) élőhelyi igényei miatt az elegyfák között jelentősebb területet kell biztosítani a mezei juhar (*Acer campestre*) és a tatárjuhar (*Acer tataricum*) jelenlétének.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is (lásd például a Gyöngyös 62/G erdőrészlet pihenőhelyénél található tölgy matuzsálemeket).
- A gyéritések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!
- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.
- A gyéritések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A térben változó erélyű munkák egyik lehetséges kivitelezési módja, hogy kisebb állományrészeket érintetlenül hagyunk, a besűrűsödött foltokat ténylegesen gyérités jelleggel fellazítjuk, az alsó szinttel rendelkező állományrészeket pedig erősebben gyéritjük.
- Az átalakításra tervezett erdőkben (jelenleg minden erdőrészlet vágásos üzemmódban van!) a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglévő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, de egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.
- A gyéritési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb

generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

specifikus rész:

- A Gyöngyös 62/G erdőrészlet az ott található erdei pihenőhely és az öreg hagyásfák miatt védelmi rendeltetésű, az állományok kezelési-fenntartási munkái során mindezt hangsúlyosan figyelembe kell venni (a pihenőhely környékén csak a legszükségesebb, fenntartó és balesetveszély-elhárító jellegű beavatkozások végezhetőek).

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:-

specifikus rész:-

(e) A kezelési javaslatok indoklása

általános rész:

- Az átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat elkezdése, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

specifikus rész:

- A nem védett területre eső középkorú cseres-tölgyesek a Sár-hegy északi lejtőin (Gyöngyös Gyöngyös 62/A, 62/B, 62/C, 62/D, 62/E, 62/F, 62/G erdőrészletek) található. Területi arányuk viszonylag jelentős, így a terület jövője szempontjából komoly jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok jórészt kevés elegyfát tartalmazó, viszonylag homogén cseres-tölgyesek, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, az esetlegesen megjelenő idegenhonos elemek visszaszorításával, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KKE 10.3. – Középkorú és idős erdei- és feketefenyvesek

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél. (KE 10.3.v)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

általános rész:-

specifikus rész:

- Natura 2000 célokat közvetlenül szolgáló, kötelezően betartandó irányelveket a vonatkozó jogszabályok nem határoznak meg.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

általános rész:-

specifikus rész:

- A kezelési egységhez csak a Sár-hegy északnyugati gerincein elhelyezkedő apró, pusztuló feketefenyves foltok vonhatók. Bennük (csekély területi kiterjedésük és rossz egészségi állapotuk miatt) külön kezelési tevékenységet tervezni nem érdemes, legfeljebb a lombos fajok előretörésének támogatására jöhet szóba a fenyők ledöntése (faanyaguk a helyszínen maradhat).

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

általános rész:

- Az élőhelyrekonstrukciós folyamatot a (c) pont alatt ismertetett beavatkozással lehet biztosítani.

specifikus rész:-

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

általános rész:-

specifikus rész:

- A Sár-hegy északnyugati gerincén (Gyöngyös 62/B erdőrészlet) előforduló apró, erősen pusztuló állományok külön kezelési intézkedést nem igényelnek, bennük legfeljebb a lombos fajok előretörésének támogatására lehet szükség.

C) Vadgazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

Élőhelykezelési szempontok:

- Minimalizálni kell a nagyvad élőhelyének állapotát rontó beavatkozások és létesítmények számát és valamennyi erdő- és vadgazdálkodási tevékenységet, ami közvetlen vagy közvetett módon az erdei ökoszisztémában a negatív vadhatások és/vagy gazdasági értelmű vadkárok bekövetkezését generálhatja, mértékét emelheti, vagy térbeli kiterjedését növelheti.

- A korábban vágásosan kezelt erdőkben szükséges a változatos kínálatot nyújtó cserjeszint kialakítása, az elegyfajok és a cserjék megőrzése. Ebben az átalakító üzemmód bevezetése segítséget jelenthet.
- A vágásos művelésű erdőkben teret kell engedni a cserjefajok és az elegyfajok (juhar, kőris) térfoglalásának, ugyanis a rágás túlnyomó része a területen végzett felmérés alapján elsősorban a cserjefajokra esik.
- Javasolt olyan cserjeszint kialakítása ahol a táplálékkínálat (fogyasztható hajtások) legalább 40%-a cserjefajokból származik.
- A terület DNY-i részén létrejött spontán erdősülések koncentrálhatják a gímszarvas, az őz és a vaddisznó állományait, itt vadászati berendezések felállítása szükséges lehet.

A területen potenciálisan előforduló, fokozottan védett és védett ragadozó fajokkal kapcsolatos intézkedések

- A magas zavarás, a nagyméretű egybefüggő erdőterületek hiánya és a terület elhelyezkedése miatt nagyon csekély valószínűséggel jelenhetnek meg itt védett nagyragadozók.

Állománykezelési szempontok

- A nagyvadfajok hasznosítását – összhangban más gazdálkodási tevékenységek szempontjaival – növelni kell (gímszarvas, vaddisznó és muflon).
- Valamennyi nagyvad faj esetében a nőivar és a szaporulat hatékony szabályozásának lehetőségeit célszerű keresni.
- Az apróvadfajok esetében szintentartó gazdálkodást lehet folytatni, figyelemmel az élőhely-javítás és a ragadozó-gazdálkodás lehetőségeire.
- A terület speciális élőhelyeinek (sziklagyepek, sztyepprétek, peripannon cserjések) megőrzése érdekében szükséges a vadhatás természetes szinten tartása, ami még elősegíti a nyílt területek fenntartását és a becserjésedés megakadályozását.
- A gímszarvas és az őz állománykezelését úgy kell kialakítani, hogy a hántás és az agancsverés okozta törzssérülések mértéke tölgyek esetében a 10%-os, kőris esetében a 20%-os értéket ne haladja meg, továbbá
- Cseres-tölgyes állományokban a tölgycsemeték rágottsága (csúcshajtás, valamint csúcs- és oldalhajtás együttes rágottsága) kocsánytalan tölgy esetében a 20%-os értéket, csertölgy esetében a 30%-os értéket ne haladja meg.
- A vaddisznó a déli terület gyepeinek degradációját okozhatja, az élőhelyek kontrasztja miatt eltérő kezelést igényel a zárt tervezett erdőtömbök területén, és a Sár-hegy déli oldalában (gyepek). Ezért a tervezési terület D-DNY részét található gyepterületek maximálisan megtúrt felszíne ne haladja meg a teljes gyepterület 5%-át.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

- II/2. Mátra-Bükk-Csereháti körzet vadgazdálkodási terve; Érvényességét külön jogszabályban a Földművelésügyi Minisztérium fogja meghatározni.
- A vadászatra jogosultak adott vadászati évre szóló vadgazdálkodási terve.
- 10-701810-1-3-0 Vadgazdálkodási üzemterv; kelte: 2007.05.31; jóváhagyás: 2007.09.10 érvényesség 2017.02.28-ig

3.2.2. Fajvédelmi intézkedések

Az élőhelyekhez kapcsolódóan rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem merül fel. Ennek oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi céloknak alárendelt kezelésével a területről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei biztosíthatók, az élőhelyek kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a hegyláb jellemző flóra és fauna elemeinek (így a terület közösségi jelentőségű fajainak) megőrzését, illetve sokféleségének bővítését a Natura 2000 célkitűzések szellemében biztosítani lehet. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.
- Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.
- Erdőkben a cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.
- A vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékeny során: kételtűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- Lehetőség szerint a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívüli fakitermelések végzése: a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.
- A két jelölő rovarfaj (potenciális) élőhelyén az élőhelyek védelmére vonatkozó javaslatok fokozottan betartandók. A fajok megőrzése szorosan összefügg monitorozásukkal.

3.2.3. Kutatás, monitorozás

A Sár-hegy (mint a hegyvidéki növényzet és az egykori, alföldi erdősztyepp növényzet látványos találkozási pontja) a Mátra déli előterének talán legintenzívebben kutatott területe. Eddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mátra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. ornitológiai vizsgálatok) és vegetáció-/élőhelytérképezési munkák folytak a területen. A közeljövőben kívánatos lenne az egyes élőhelytípusok többszemponútú vizsgálata, az alábbi témakörökben. A felsorolás tematikus, elemei jelentős részben összevontan is jól megvalósíthatók.

- A tájtörténeti háttér részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhelyi mintázat történeti előzményeinek alapos feltárása.
- Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítene bennünket.
- Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyasfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- A közösségi jelentőségű fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi,

táplálkozási preferenciájuk lokális vizsgálatokkal való pontosítása, a fajok hosszú távú monitorozása.

- Az erdei mikrohabitatok (különösen a méretes holtfa) célirányos monitorozása, főképp az esetlegesen megjelenő további közösségi jelentőségű fajok detektálása céljából.
- Az erdősztepp-erdők fenntarthatóságának tanulmányozása, a felnyíló lombszintű erdők fenntartási kérdéseinek részletesebb vizsgálata.
- Az élőhelyek állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- A gyepek kezelésének, rekonstrukciójának hatását vizsgáló (részben már megkezdett) kutatások folytatása.

3.2.4. Mellékletek

A 3.2.1. fejezet szerinti kezelési egységek térbeli elhatárolásával a tervezési területre kezelési térkép készült.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek jogszabályi támogatottság alapján való érvényesítésére három lehetséges út kívánkozik:

- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igényelő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkori pályázati lehetőségek, illetve az gazdálkodók ambíciói és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalások egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés megvalósítása, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzemmód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggőek: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg állami erdők (pontosabban az 50 %-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó ún. „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát egy külön erre célra elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

Szektortól függetlenül igénybe vehető támogatások:

- Erdők

32/2008. (III. 27.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – A jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (3) törevágás vagy sarjaztatás
- kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rözsefonat vagy talajfogó gát létesítése

139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (3) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

- Gyeppek

Az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott minden hasznosított mezőgazdasági terület jogosult az egységes területalapú támogatásra. A hasznosított mezőgazdasági terület hazánkban a művelt szántó és gyepterületekre vonatkozik, melyek a MePAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. Az egységes területalapú támogatás feltétele a terület művelésben tartása, valamint a „kölcsonös megfeleltetés” rendszerének betartása.

A gazdálkodó által az összes bejelentett területet helyes mezőgazdasági és környezeti állapotban kell tartani. A helyes mezőgazdasági és környezeti állapot előírásainak

teljesítését a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) külön megállapodás alapján az illetékes szakhatóságok bevonásával térinformatikai módszerekkel, illetve helyszíni ellenőrzés során végzi.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéeként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések:

A 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe. A Natura 2000 gyepekre vonatkozó földhasználati szabályok betartása független attól, hogy a gazdálkodó igényelte-e a támogatást.

- Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások:

- Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető horizontális szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok érhetők el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján.
- Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása (25/2007. (IV.17.) FVM rendelet). Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján. A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

- Nem termelő mezőgazdasági beruházások:

- A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

A többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:

- agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
- száraló erdőgazdálkodás bevezetése
- erdőállományok kézimunka-igényes ápolása
- őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
- speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
- véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
- közjóléti célú erdők fenntartása

- erdei tisztások kialakítása és fenntartása
- természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

Az önkormányzati és többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól – A jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából.

A magán- és önkormányzati tulajdonú területekre igénybe vehető támogatások:

25/2012. (III. 20.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állományneveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybeviteléről adatokkal nem rendelkezünk. Az állami tulajdonú erdőknél kb. 70%-os jelenléte miatt mindenesetre megállapítható, hogy az érintett erdőterület jelentős részére sem erdő-környezetvédelmi támogatást, sem Natura 2000 kompenzációt nem állt módjában az érintett erdőgazdálkodónak igénybe venni.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni, a vizsgálati területen belül mutatkozó magas állami tulajdoni hányad miatt azonban valamilyen módon szükségesnek tartanánk a fenti szempontok, illetve jogcímek állami szektorra való kiterjesztését is. Mivel az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) közvetlenül nem támogathatók az állami tulajdonú területek, itt szóba jöhetnek esetleg az állami erdőgazdálkodás rendszerén belül elkészítendő belső szabályozások (hozzájuk rendeltlen pedig belső pénzeszköz-elkülönítések), illetve a plusz források bevonását lehetővé tevő, az ismertetett (vagy azokhoz hasonló) jogcímek szerinti, természetvédelmi célokat is szolgáló tevékenységek megvalósítását segítő pályázatok. Elemzésnek szükséges továbbá alávetni a jelenlegi támogatás-igénylések és támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét, hogy a működő támogatási programok hatékonyságáról reális helyzetképet kapjunk.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv egyeztetési folyamata során a fenntartási terv változatok közzététele a projekt („Fenntartható természetvédelem magyarországi Natura 2000 területeken”, SH/4/8) honlapján (www.natura2000.hu) történt. A társadalmi és gazdasági élet/környezet szereplőivel lebonyolított egyeztető fórumot hirdetmények útján és névre (szervezet vagy magánszemély nevére) kipoztázott meghívókkal szervezték. Az egyeztetési folyamatot a legjelentősebb gazdálkodó szervezet (Egererdő Zrt.) és a természetvédelmi kezelési

feladatokért felelős szerv (Bükk Nemzeti Park Igazgatóság) külön megkeresése egészítette ki. Ezen felül a térség Natura 2000 területekkel érintett szereplőivel – a projekt témaköréhez kapcsolódóan – interjúkat is készítettek a Szent István Egyetem (Gödöllő) munkatársai.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az erdőterületeket illetően érintett szervezetek jegyzékét az alábbiakban adjuk meg:

Illetékes erdészeti hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 4.)

Illetékes vadászati hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 6.)

Illetékes természetvédelmi hatóság:

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály (3530 Miskolc, Mindszent tér 4.)

Érintett nemzeti park igazgatóság:

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (3304 Eger, Sánc u. 6.)

Érintett erdőgazdálkodó, ill. területkezelő:

Kód	Név	Cím
10002403	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc u. 6.

Megjegyzés: A rendezetlen gazdálkodási jogviszonnyal nyilvántartott erdők tulajdonosi háttere földhivatali nyilvántartásból vizsgálható.

4. Felhasznált irodalom

4.1. Szakmai anyagok

- BARTHA D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- BNPI (2009): A Gyöngyösi Sár-hegy TT és bővítése természetvédelmi kezelési tervének tervezete. – Kézirat, Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 3 pp.
- BÖLÖNI J. – MOLNÁR ZS. – KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország Élőhelyei. Vegetációtípusok leírása és határozója, ÁNÉR 2011. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 441 pp.
- FÖLDESSY, M.– FÜKÖH, L.– SEREGÉLYES, T. – S. CSOMÓS, Á., (1993): A gyöngyösi Sár-hegy természet- és környezetvédelmi alapvetése. A természeti környezet megőrzése a változó világban - XXXV. Georgikon Napok Keszthely pp: 137–141.
- FRANK T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- FRANK T. – SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- ILLYÉS E. – BÖLÖNI J. (szerk.) (2007): Lejtősztyepppek, löszgyepek és erdőssztyepprétek Magyarországon. – Budapest, 236 pp.
- KELEMEN J. (szerk.) (1997): Irányelvek a füves területek természetvédelmi szempontú kezeléséhez. – TermészetBúvár Alapítvány Kiadó, Budapest 388. pp.
- MOLNÁR CS. (2002): Új adatok a Mátra déli és keleti részének növényvilágából II. Kitaibelia VII./2.
- ŐSZ G. (szerk.) (2010): A gyöngyössolymosi erdészeti tervezési körzet második erdőterve (2009-2018). – Kézirat, Heves Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 127 pp.
- PÁPAY G. – UJ B. (2012): Természetvédelmi élőhelykezelés hatása a gyöngyösi Sár-hegy gyepterületeinek vegetációjára. – Gyepgazdálkodási Közlemények, 2012 (1-2): 39-48.
- RÉV SZ. – MARTICSEK J. – FÜLÖP GY. (szerk.) (2008): Természetvédelmi szempontú gyephasznosítás. – DINPI, Budapest, 48 pp.
- VARGA B. (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. (Silva Naturalis 1.) – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 251 pp.
- A „Gyöngyösi Sár-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20046) Natura 2000 adatlapja (www.termeszetvedelem.hu)
- A Gyöngyösi Sár-hegy természetvédelmi terület természetvédelmi kezelési terve (www.bnpi.hu)
- Fajmegőrzési tervek: nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) – KvVM TVH, 2004 (www.termeszetvedelem.hu)

4.2. Útmutatók

- VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., Budapest, 93 pp.

KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.

VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

4.3. Jogsabályok

az Európai Közösségek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

52/2007. (X. 18.) KvVM rendelet a Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület védettségének fenntartásáról

269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól

4.4. Adatbázisok

Standard Data Form (SDF) 2014. évi adatbázis

Országos Erdőállomány-Adattár 2013. január 1-ji állapotadatok

III. Mellékletek

